

ЛІНГВОКУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА ПЕРЕДАЧІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Анотація. Стаття присвячена аналізу лінгвокультурологічної специфіки європейського політичного дискурсу, його передачі на українську мову, жанрової структури та основних підтипів. Розглянуто функціональні та стилістичні особливості європейського політичного дискурсу, а також лексичні та стилістичні прийоми перекладу текстів політичного дискурсу. У роботі постулюється думка про те, що мета застосування універсальних перекладацьких стратегій полягає у реконструюванні мовою перекладу всієї палітри авторського задуму, реалізованому у відповідних стильотворчих засобах політичного тексту; поряд із цим здійснюється адекватне перенесення світоглядних позицій автора повідомлення в іншу знакову систему. Дослідження підтверджує, що для актуалізації необхідних емотивних реакцій масової аудиторії та створення політичних міфів використовується низка метафор, що певною мірою спрощує роботу перекладача, оскільки арсенал таких стійких метафор напрацьований у кожній розвиненій мові і завдання перекладача полягає у релевантному підборі семантичного відповідника з уже готового матеріалу.

Ключові слова: політичний дискурс, політична комунікація, лінгвокультурологія, стилістичні прийоми перекладу, лексичні прийоми перекладу.

Prokopenko Antonina, Artiushenko Viktoriia
Sumy State University

LINGUOCULTURAL PECULIARITY OF EUROPEAN POLITICAL DISCOURSE RENDERING INTO UKRAINIAN LANGUAGE

Summary. The article deals with the analysis of European political discourse, its genre structure and its main subtypes. Functional and stylistic features of political discourse materials are considered, as well as lexical and stylistic methods of translation of political discourse texts. The purpose of universal translation strategy is to reconstruct the target language of the entire palette of the author's idea, implemented in the appropriate style of orator's speech. Meanwhile, the author's worldview positions should be relevantly transferred to another sign system. It is emphasized that political discourse is characterized by a number of specific features that shape it as a symbolic reality: communicativeness and integrity, symbolism, rationality and reasoning, structure and abstractness. During the translation of political speeches, it should also be taken into account the fact that speakers (with few exceptions) operate on symbolic images, choosing those which are most consonant or accessible to the mass consciousness and through which one can more easily penetrate the value of a potential target audience. The research confirms that a number of metaphors are used to actualize the necessary emotional reactions and to create political myths, which to some extent simplifies the work of the translator. The arsenal of such persistent metaphors is developed in every sufficiently developed language and the task of the translator is to correctly select the semantic correspondence from the existing ones. The ways of metaphors translation, in particular, are in the aspect of preserving their expressive potential. These ways depend to a large extent on the type of metaphor, the depth of its penetration into the mental structures of the individual ethnos or culture of the humanity.

Keywords: political discourse, political communication, linguoculturology, stylistic methods of translation, lexical methods of translation.

Постановка проблеми. Політична сфера, будучи однією з найбільших і найбільш важливих сфер людської життєдіяльності, не може не привертати увагу представників різних наук, тим більше лінгвістів та перекладачів, адже перекладацькі послуги відіграють магістральну роль у політичній сфері. Актуальність цього дослідження полягає в тому, що в сучасних умовах переклад політичного дискурсу набуває особливого релевантного значення, виступаючи як засіб пропаганди і знаряддя ідеологічної боротьби. Оскільки суспільство стало все більше звертати увагу на політичні перипетії, потрібно вміти аналізувати подану інформацію, щоб не стати «зброєю» в руках політиків, адже вони часом маніпулюють думками та свідомістю людей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В першу чергу політичний дискурс є предметом вивчення політичної лінгвістики, заснованої в середині ХХ століття Дж. Оруелом та В. Клем-

перером. Нині це окремий напрямок, успішно розвивається як зарубіжними (Р. Барт, Т. А. ван Дейк, В. Кінч), так і вітчизняними дослідниками лінгвістики (І.С. Бутова, А. Загнітко, В.І. Карасик, Г.Г. Почепцов).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Питанню проблем перекладу європейського політичного дискурсу присвячена значна кількість наукових досліджень. На тлі цих досліджень залишається недостатньо вивченою адекватність перекладу у сфері європейського політичного дискурсу, в якому презентується вплив екстралінгвістичних факторів, а саме лінгвокультурних, що і зумовлює необхідність аналізу цього питання.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз лінгвокультурної специфіки передачі європейського політичного дискурсу на українську мову, а також у відтворенні екстралінгвістичного аспекту мови оригіналу у мові перекладу. Реалі-

зація поставленої мети передбачає розв'язання низки поставлених завдань:

1) розкрити суть поняття політичного дискурсу як комунікативного явища та його роль у позалінгвістичному просторі;

2) виявити основні труднощі відтворення лінгвокультурних особливостей політичного дискурсу під час перекладу.

3) обґрунтувати стилістичні та лексичні проблеми перекладу промов європейських політичних лідерів, зосереджуючи увагу на стилістично-забарвлених словах.

Об'єктом наукової розвідки слугують тексти промов європейських політиків англійською мовою, а предметом – лексичні та стилістичні прийоми перекладу цих текстів.

У роботі було використано такі методи, як описовий і метод спостереження, за допомогою яких виявлено специфіку політичних текстів, методи теоретичного аналізу і синтезу уможливили систематизацію й узагальнення зібраного матеріалу, компонентний аналіз посприяв опису лексичної семантики аналізованих одиниць.

Виклад основного матеріалу. Політичний дискурс – невід'ємна частина соціальних відносин, оскільки він формується ними і в той же час сам формує їх, будучи складною єдністю мовної форми, знання і дії. Таким чином, у реалізації політичного дискурсу беруть участь не тільки мовні засоби, а й екстралінгвістичні фактори, які визначають спілкування, а також когнітивні структури, що зумовлюють існування самого дискурсу. Основними функціями політичного дискурсу є: маніпулятивна; функція переконання; інформативна; аргументативна; створення переконливої картини кращого майбутнього [1, с. 237].

Основи теорії політичного дискурсу були закладені представниками кембріджської та оксфордської філософських шкіл у 50-ті роки ХХ століття, які займалися аналізом лінгвістичного контексту суспільної думки. У 1970-х роках термін «дискурс» широко застосовувався при аналізі політичних процесів, у 1980-х виник центр семіотичних досліджень, пов'язаний з аналізом дискурсів [3, с. 21].

В останні десятиліття теорія політичного дискурсу стала об'єктом пильної уваги лінгвістів. Якщо в Європі проблеми мови і влади, мови і ідеології, мовного маніпулювання, ролі міфу в політичній комунікації перебували у фокусі дослідницького інтересу досить давно – приблизно з післявоєнних років, то в Україні лінгвісти стали активно розробляти цю проблематику переважно з початку перебудови, коли політична комунікація перестала мати суто ритуальний характер.

Політична лінгвістика корелює з іншими науками (лінгвістикою, політологією, культурологією та ін.) і активно використовує методи соціолінгвістики, лінгвістики тексту, когнітивної лінгвістики, стилістики та риторики. Основу класифікації дискурсу запропонував В.І. Карасик. Він виділяє два основні типи дискурсу: 1) особистісний (особистісно-орієнтований), при якому оратор виступає як індивід у всьому багатстві свого внутрішнього світу; 2) інституціональний (орієнтований на статус), в якому оратор виступає представником певного соціального статусу [3, с. 94]. Подібний поділ дискурсу на особистісне та інституційне підтримується також у працях П. Грай-

са, Д. Гордона, В.С. Кубрякової, Дж. Лакофа, Дж. Остіна, Дж. Серля та Н.І. Формановської.

Тексти промов європейських політиків рясніють стилістичними і лексичними засобами. Серед них є ідіоми і метафори, при перекладі яких нечасто виникають проблеми. Наприклад: *watchdog* – контролююча організація, спостерігачі, що стежать за тим, щоб компанії або фірми не здійснювали протизаконних дій. *A government watchdog agency, the Government Accountability Office, has agreed to review the costs and security precautions associated with President Donald Trump's travel and stays at Mar-a-Lago after a request for inquiry from leading Democrats on Capitol Hill* (Chicago Tribune). – *Державне контролююче-наглядове відомство, Рахункова Палата США, погодилося розглянути витрати і запобіжні заходи, пов'язані з поїздками президента Дональда Трампа в Мар-а-Лаго, після запиту про проведення розслідування від провідних демократів на Капітолійському пагорбі* (пер. В. Артюшенко).

Однак більшість авторів, які пишуть тексти для політиків, використовують так звані мертві метафори. Наприклад, *to ride roughshod over* – тримати в цупких шорах: *While expressing his views, PTI senior leader Shibli Faraz accused the prime minister of riding roughshod over state institutions* (Daily Times). – *Висловлюючи свої погляди, старший керівник Партії Техрік-е-Інсаф (Рух за справедливість) Шіблі Фараз звинуватив прем'єр-міністра в тому, що він тримає державні інститути в цупких шорах* (пер. В. Артюшенко).

Ще одним прикладом мертвої метафори є *to play into the hands of* – *помпанути в лану*. *Not to fuel further division, not to play into the hands of others but to ensure that voices from all over the country are genuinely heard in this debate, so that she (Theresa May) does not become the prime minister who unintentionally leads the break-up of Britain* (Reaction to Article 50 / BBC News). – *«Не стимулювати подальший поділ, не потрапити в лану інших, а домогтися того, щоб в цій дискусії дійсно чулися голоси з усієї країни, щоб вона (прем'єр-міністр Британії) не стала таким прем'єр-міністром, який ненавмисно веде до розпаду Британії»* (пер. В. Артюшенко).

Певні труднощі виникають при перекладі метонімії, найбільш вживаними є найменування об'єкта відносно до його частини або місця. Наприклад, *Downing Street* («Даунінг-Стріт») – це уряд Великобританії або прем'єр-міністр Англії. *Speculation over an early election has been dismissed by Downing Street as – nonsense as reports emerged of May 4 being floated as a date for Theresa May to seek a mandate for Brexit and her domestic policies* (The Independent). – *Уряд Великобританії не надав особливого значення спекуляції у зв'язку з достроковими виборами, оскільки 4 травня були опубліковані звіти про те, що Тереза Мей повинна отримати мандат на «Брексит» і на ведення внутрішньої політики* (пер. В. Артюшенко).

Епітетами рясніє мовлення політичних лідерів Європи, проте деякі політичні засоби виразності мають негативний відтінок різних ступенів. Наприклад, *hawkish* – перекладається як «яструбиний»; *warlike*, *aggressive*, *warlike* налаштований. Цим терміном зазвичай

позначають тих, хто виступає за вирішення політичних проблем через війну, ніж шляхом переговорів або заспокоєння: *Mrs Clinton backs the same hawkish Republican calls for the US military to take out the Syrian air force* (BBC News). – *Пані Клінтон підтримує ті ж самі агресивні заклики республіканців до американських військових вивести сирійські військово-повітряні сили* (пер. В. Артюшенко).

Якщо епітет вживається з тим чи іншим словом постійно, то він поступово переростає у кліше. Наприклад, *'new deal'* слід перекладати як «новий курс», оскільки це визначення переросло в політичний штамп: *A new deal should provision for economic changes that have occurred since the more than two-decades-old NAFTA pact was signed, such as the advent of electronic commerce and the liberalization of Mexico's energy and telecommunications sectors, he said* (Fortune). – *У новому курсі повинні бути передбачені економічні зміни, які відбулися після підписання пакту НАФТА терміном більш ніж на два десятиліття, наприклад, поява електронної торгівлі і лібералізації сектора енергетики та телекомунікацій у Мексиці* (пер. В. Артюшенко).

Складові атрибутивні словосполучення вимагають від перекладача певні навички перекладу: *Afghan asylum-seekers* – афганці шукають політичного притулку; *Chancellor Angela Merkel on Friday defended Germany's stepped up deportations of rejected Afghan asylum seekers, saying other European countries were doing the same in response to a large influx of migrants since summer 2015* (Reuters). – *Канцлер Ангела Меркель у п'ятницю підтримала Німеччину в активізації депортації покинутих афганців, які шукають політичного притулку, заявивши, що інші європейські країни діють аналогічним чином у відповідь на великий приплив мігрантів з літа 2015 року* (пер. В. Артюшенко).

Вираз *'re-shaping foreign policy'* можна перекласти як «перегляд зовнішньої політики». *Senior Trump administration officials, reshaping U.S. policy in the Middle East, have declared formally in recent days that Washington no longer is focused on the ouster of Syrian President Bashar al-Assad as a priority* (The Wall Street Journal). – *Високопосадовці адміністрації Трампа, що переглядають політику США на Близькому Сході, на днях офіційно заявили, що Вашингтон більше не приділяє пріоритетної уваги зторгненню президента Сирії Башара Асада* (пер. В. Артюшенко).

Гіперболи допомагають драматизувати події, надати їм більш сенсаційного характеру, тому європейські політики активно їх використовують у своєму мовленні [6, с. 183]. Розглянемо словосполучення *'scared to death'* – «наляканий до смерті». *Now these countries are scared to death because the regulations have not been lifted and they have reason to be scared. If they violate these regulations there is no doubt that the US government would go after them, seize their assets* (RT). – *Зараз ці країни налякани до смерті, тому що правила не скасовані і у них є причини боятися. Якщо вони порушують ці правила, поза сумнівами уряд США приїде за ними, захопить їх активи* (пер. В. Артюшенко).

Особливу увагу звертають на себе фразеологічні одиниці, які широко використовуються у

суспільно-політичних текстах і надають висловлюванню виразності, яскравості та своєрідності. Умовно існує чотири способи перекладу образної фразеології на українську мову [1, с. 236].

1) Фразеологізми, які мають абсолютний відповідник в українській мові, калькуються повністю при перекладі: *to play with fire* – *грати з вогнем*. *The Palestinian Federation of Chile warned the Jewish community on Monday not to play with fire in a statement regarding Israel's decision to bar the federation's executive director, Anwar Makhlouf, from entering the country last week* (The Jerusalem Post). – *Палестинська Федерація в Чилі попередила єврейську громаду в понеділок не «гратися з вогнем» у заяві щодо рішення Ізраїлю заборонити в'їзд у країну виконавцю федерації, Анвару Махлуфа* (пер. В. Артюшенко).

2) Фразеологізми, які частково не збігаються в образності з українськими, перекладаються методом підбору фразеологізмів з аналогічним переносним значенням: *to move heaven and earth to get smth* – *перевернути гори на шляху до чогось*.

Amazingly, whilst the apple-polishers of Mahama have promised to move heaven and earth to bring him back as the party's next presidential candidate, the critics of Mahama are insisting that he was incompetent during his time in office and must thus be replaced with a more competent flagbearer (GhanaWeb). – *Дивно, що, поки підлабузники Мохамма пообіцяли згорнути гори, щоб повернути його в якості наступного кандидата на посаду президента партії, критики Мохамма наполягають на тому, що він був некомпетентним під час свого перебування на посаді і тому повинен бути замінений більш компетентним представником партії* (пер. В. Артюшенко).

3) Фразеологізми, при перекладі яких образ повністю змінюється: *a tempest in a teapot* – *багато шуму з нічого, метушня через дрібниці, дрібна сварка*.

Certainly, the president's supporters might call his recent political setbacks a tempest in a teapot; however, it could turn out to be a tempest in a Teapot Dome ... or worse (CNBC). – *Звичайно, прихильники президента кажуть, що його нещодавні політичні невдачі викликали «Метушню через дрібниці»; тим не менш, це могло б вилитися в більш серйозний скандал («Тіпот Доум» – найбільший в політичній історії США скандал на нафтовому родовищі в шт. Вайомінг) – або навіть ще гірше* (пер. В. Артюшенко).

4) Фразеологізми, які перекладаються нейтральною лексикою, методом описового перекладу: *to cut no ice* – *нічого не домагтися*.

Dire warnings from the Remain campaign about the potential impact of Brexit cut no ice with people who could not see any connection between impressive overall statistics and their own lived experiences (Conservative Home). – *Страшні попередження від компанії Ремеїн, щодо потенціального впливу Брекситу, не давали спокою людям, які так і не могли побачити ніякого зв'язку між вражаючою загальною статистикою та їх власним життєвим досвідом*. (пер. В. Артюшенко).

Таким чином, європейські політики у своєму мовленні використовують різні стилістичні і лексичні засоби виразності з метою здійснення агітаційно-пропагандистського впливу на аудиторію.

Інтерпретуючи політичний дискурс у його цілісності, не слід обмежуватися суто мовними компонентами, оскільки сутність та прагматизм зазначеного виду дискурсу не будуть розкриті повною мірою. Оскільки мета перекладу політичного дискурсу – викликати в іншомовного адресата реакцію, подібну до реакції адресатів вихідного тексту, то завдання перекладача ускладнюється ще й тим, що політичний дискурс апелює до ієрархії цінностей, актуальної лише в межах певної культури, для якої політичний дискурс власне створений.

Висновки з цього дослідження і перспективи. Під час проведення дослідження було виявлено що, лінгвокультурна специфіка передачі європейського політичного дискурсу на українську мову полягає у тому, щоб виявити і передати використані в тексті виражальні засоби, вміло зробити необхідні перекладацькі трансформації для того, щоб текст перекладу як можна точно передав усю інформацію, закладену в тексті ори-

гіналу і зберіг його прагматичну функцію. У результаті аналізу співів європейських політиків виявлено, що стилістичні і лексичні засоби виразності, що є втіленням лінгвокультурного фактору, перекладаються наступними способами: модуляцією, диференціацією, трансформацією перестановки, конкретизацією або перекладом еквівалентним відповідником. Національно-специфічні реалії, особливості мовлення окремих політиків, авторські метафори та ідіоми, які підкреслюють національний колорит політичного дискурсу, завжди викликали значні труднощі при перекладі. Тому перспектива подальших наукових розвідок може бути пов'язана з виявленням недоліків та вдалих знахідок перекладачів при роботі з політичними текстами. Подальше дослідження європейського політичного дискурсу, видається, на нашу думку, потрібним навіть для того, щоб міжнародне спілкування було більш ефективним в майбутньому.

Список літератури:

1. Бутова І.С. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень. *Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови.* 2009. Вип. 16. С. 232–238.
2. Загнітко А. Сучасний політичний газетний дискурс: риторика і синтаксис. *Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка.* 2007. Т. 16. С. 5.
3. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Москва : ГНОЗИС, 2004. 390 с.
4. Ковалевська Т.Ю. Психолінгвістичні особливості політичного дискурсу. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна.* 2001. Вип. 33. Філологічні аспекти дослідження дискурсу. С. 237–242.
5. Дорофеева М.С. Особенности самопрезентации субъекта в политической промові. *Проблеми семантики слова, речення та тексту.* 2004. Вип. 11. С. 200–205.
6. Каспарова А.Ю. О некоторых основаниях выбора фразеологических единиц в англоязычном политическом дискурсе. *Вестник Московского государственного лингвистического университета.* 2011. Вып. 627. С. 178–188.
7. Гнезділова Я.В. Реалізація емотивної функції в публічних промовах політичних діячів США та Великобританії. *Мова і культура.* 2003. Вип. 6. Т. II. *Психологія мови і культури. Мова і засоби масової комунікації.* С. 358–363.
8. Барт Р. Миф сегодня. Избранные работы: Семиотика. Поэтика. Москва : Прогресс, Универс. 1994. С. 72–130.
9. Почепцов Г.Г. Коммуникативные технологии двадцатого века. Москва – Киев, 2000.
10. Дейк Т.А. ван., Кинч В. Стратегии понимания связного текста. *Новое в зарубежной лингвистике.* 1988. Когнитивные аспекты языка. Вып. 23, 44 с.
11. PTI to file reference against NAB chairman. URL: <https://dailytimes.com.pk/15825/pti-to-file-reference-against-nab-chairman> (accessed 26 October 2019).

References:

1. Butova, I.S. (2009). Politychnyi dyskurs yak ob'iekt lnhvistychnykh doslidzhen [Political discourse as the object of linguistic studies]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya inozemni movy*, vol. 16, pp. 232–238. (in Ukrainian)
2. Zahnitko, A. (2007). Suchasnyi politychnyi hazetnyi dyskurs: rytoryka i syntaksys [Contemporary Political Newspaper Discourse: Rhetoric and Syntax]. *Donetskyi visnyk Naukovoho tovarystva im. Shevchenka*, vol. 16, p. 5. (in Ukrainian)
3. Karasik, V.I. (2004). *Yazykovoy krug: lichnost, kontcepty, diskurs* [Language circle: personality, concept, discourse]. Moskva: GNOZIS. (in Russian)
4. Kovalevska, T.Iu. (2001). Psykholinhvistychni osoblyvosti politychnoho dyskursu [Psychological specialties of political discourse]. *Visnyk KHNU im. V.N. Karazina. Filolohichni aspekty doslidzhennia dyskursu*, vyp. 33, pp. 237–242. (in Ukrainian)
5. Dorofieieva, M.S. (2004). Osoblyvosti samoprezentatsii subiekta v politychnii promovi [Features of self-presentation of the subject in political speech]. *Problemy semantyky slova, rechennia ta tekstu*, vyp. 11, pp. 200–205. (in Ukrainian)
6. Kasparova, A.Yu. (2011). O nekotorykh osnovaniyakh vybora frazeologicheskikh edinit v angloyazychnom politicheskom diskurse [On some grounds for choosing phraseological units in the English-language political discourse]. *Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo lingvisticheskogo universiteta*, vyp. 627. (in Russian)
7. Hnezdilova, Ya.V. (2003). Realizatsiia emotsionalnoi funktsii v publicnykh promovakh politychnykh diiachiv SShA ta Velykobrytanii [Implementation of emotional function in public speeches by US and UK politicians]. *Mova i kultura*. Vyp. 6. T. II. *Psykhologhiia movy i kultury. Mova i zasoby masovoi komunikatsii*. (in Ukrainian)
8. Bart, R. (1994). *Mif segodnya*. – Izbrannnye raboty: Semiotika, Poetika [Selected works: Semiotics. Poetics]. Moskva: Progress, Univers. (in Russian)
9. Pocheptsov, G.G. (2000). *Kommunikativnye tekhnologii dvadtsatogo veka* [20th Century Communicative Technologies]. Moskva – Kiev. (in Russian)
10. Deyk, T.A. van., & Kinch V. (1988). Strategii ponimaniya svyaznogo teksta [Strategies for understanding a coherent text]. *Novoe v zarubezhnoy lingvistike. Kognitivnye aspekty yazyka*, vyp. 23, 44 p. (in Russian)
11. PTI to file reference against NAB chairman. URL: <https://dailytimes.com.pk/15825/pti-to-file-reference-against-nab-chairman> (accessed 26 October 2019).